

Gospodarske novice.

* *Razstava mlekarstva v Hamburgu* se je slovesno odprla 28. svečana t. l. Po poročilu „österr. landw. Wochenbl.“ presega ta razstava poprejšnje na Dunaji, v Dancigu in Frankobrodu; velik napredek mlekarstva se v vsem očitno kaže; posebno pozornost na-se obrača Lehfeldova pinja, napravljena na centrifugalni sistemi. Razstavnikov skupaj je iz različnih dežel 1600, med katerimi jih je iz Avstrijsko-Ogerskega 35.

* *Govejo kugo* imajo zdaj kakor na Saksonskem tako tudi na Angleškem. Začela se je v nekem hlevu v Londonu. Ostre naredbe so zoper razširjenje njeno povsod vpeljane.

* *Zoper razširjanje trtne uši* nareja državni zbor na Francoskem ostro postavlo.

* *Žitna polja v Banatu* stojé lepo; pšenica posebno lepo kaže, pa tudi tako ogršica. Meseca svečana so sejali oves, ker v Banatu je od nekdaj setev ovsa svečana meseca najbolj navadna.

Ročni vlák, *)

s katerim en sam človek ročno mlatilnico goni.

Zdaj je popolnoma dovršen ta vlák, o katerem govori letošnja „Pratika“, da ž njim en sam človek opravlja mlačvo pri tako imenovanih ročnih mlatilnicah, katere sicer 4 delavci težko gonijo. Narejeno je vse na utežje, kar se pa dá bolje ogledati, kakor popisati.

Poskusili smo ta stroj 2. dne t. m. vpričo mnogo kmetov in kmetic, med katerimi se ni manjkalo tudi nevernih Tomažev, ki pa gledaje, kako en otrok sam goni mlatilnico, so spoznali, da je vse resnica, kar sem jim obetal.

Kmetovalci jo lahko vidijo vsak čas, kedar koli pridejo; tisti gospodi pa, ki poleti rada zahaja v lepe naše gorenske kraje, bode prav priročno jo takrat ogledati. Nihče pa mi ne bode zameril, ako po pogovoru, da „vsak delavec je plačila vreden“, za to, da stroj sestavljam, mlatilnico predstavljam, mlačvo kažem, zahtevam nekoliko povračila.**)

Na Dovjem (Lengenfeld).

Miha Lakota, posestnik.

Obrtnijske stvari.

Plošče iz Angleškega portland-cementa.

Župnik Ižanski gosp. J. Hočevnar v poslednjem listu „Danice“ s toplo besedo priporoča ploše iz portlandskega cementa, rekoč, da daleč prekosí tudi najboljšo opeko. Po triletnih skušnjah v cerkvi Ižanski — pravi gosp. župnik — se je pokazalo, da je portland cement trji kakor marmor, se obhojen ne melje kakor opeka, in je tedaj veliko bolj trpežen kakor tlak iz najbolje opeke bodi-si za plošče v cerkvah ali v sobah, kuhinjah, mostovžih itd. Te plošče so pa več sort: rumenkastobe, sivkaste, rdeče, črne in grahaste; vse so trdne in trde, samo črne niso tako močne. Izberó naj se tedaj bele ali rdeče; najlepše na videz so sicer grahaste, tako, da se primerjati morejo z najlepšim Afri-

*) Vlák se imenuje nemški „göpel“.

**) Zaznamovane tarife nismo dostavili, ker to je bolje ustmeno povedati vsacemu po njegovem premoženju.

Vred.

kanskim marmorjem; al najdražje so. Treba pa, da se za pokladanje tlaka dobí dober zidar, da se plošča s ploščo dobro sprime brez špranj. Podobar Matija Ozbič v Ljubljani izdeluje hvaljene plošče iz portland-cementa.

Ker utegne našim gospodarjem na korist biti to priporočilo, ki izvira od moža, ki ni hvalil, kar bi ne bilo res hvale vredno, zato smo ga priobčili tudi v našem listu.

Na prodaj ima

10.000 dveletnih sajenk črnega bora

podpisana podružnica, 1000 po 2 gold.

Za kmetijsko podružnico v Radečah
na Dolenskem:
Scheyer.

Zoper pšenični snet.

Ker se „Novice“ na korist kmetijstva v nikakoršni stvari ne strašijo odpreti svojih predalov še tako obširnimi stavkami, nadjam se tudi jaz, da bodo za vredno spoznale svetu naznaniti skušeno gotovo sredstvo zoper to „črno nadlogo“, ki se pšenični snet imenuje.

Jaz se popolnoma vjemam z zadnjim dopisom v „Novicah“, ki razlaga, od kod da snetje izvira, pa tudi, mislim, da bo, kdor bo skusil, potrdil, kar me skušnje učijo, namreč, naj vlije na mernik pšenice 8 do 10 bokalov vrelega krova, pa bode seme onih škodljivih glavic popolnoma pokončal; vreli krop pa pšenici prav nič ne škoduje, marveč jej k naglemu kalenju pomaga, le kedar se popari, treba je, dobro pomešati jo, da povsod enaka vročina nastopi. Potem se pa voda odlije, da se zrnje za setev ugodno posuši. Vsak brez skrbi sme skusiti to sredstvo, in če tako ravná, ne bo imel snetjave pšenice.

Doljski.

Zabavno berilo.

Kaj Valvazor kratkočasnega pripoveduje o starih Kranjcih in Kranjicah.

Govoril dr. J. Bleiweis pri „besedi“ Ljubljanske čitalnice
4. marcija.

Valvazor, gospôda moja, stopil nam je čez blizo 200 let zopet v živ spomin zdaj, ko iz roke gre v roko preslavna njegova knjiga: „Ehre des Herzogthums Krain“, natisnjena leta 1689., katera zdaj v lični novi obliki na svetlo izhaja po prizadevanji znanih treh naših rodoljubov.

S to knjigo, ki jo pl. Radič, velečenjeni strokovnjak o zgodovini Kranjski, po pravici imenuje „knjigo vseh knjig poznejih naših zgodovinarjev“, postavil si je Valvazor neminljiv spominek.

Neizmernih zakladov pa, ki jih hranuje ta knjiga za krajepisje, narodopisje, zgodovino itd., ni namen moj tukaj razkladati, kakor že naslov mojega berila kaže, zajeti hočem iz nje le nekatere črtice, ki nam kažejo starega Kranjca in staro Kranjico v njunem življenju, — v njunih običajih ali navadah, katerih nihče ni bolje poznal kakor naš Valvazor, ki je prehodil vso našo domovino, iz mesta jezdil v mesto, iz grada v grad, ogledaval vse cerkve in kapelice, premetaval vse arhive, plezal na gore in po vrvih se spuščal v podzemeljske jame.

Takó zeló je bil Valvazor za svojo domovino zavzet, da si je prizadeval celó za predor skozi Ljubelj, goro, katera Kranjsko loči od Koroške. Pot naravnost skozi predor (tunnel) bi po mislih njegovih znesla le $\frac{1}{4}$ milje; — pri sv. Ani bi se na Kranjskem, pri sv. Lenartu pa na Koroškem v predor šlo. Valvazor je hotel to delo na svoje stroške izvršiti, ako bi mu bil tadanji cesar dovolil pobirati cestnino. Na Dunaji takrat nastala kuga pa je ustavila tudi to obravnavo.

Po vsem, gospôda moja, je gotovo, da mati Slovenija ni še rodila moža, ki bi bil svojo domovino od borne kmečke kočice do grajščinske palače bolje poznal, kakor naš Valvazor, — in da ga mati Slovenija ni še rodila moža, ki bi bil domovini toliko žrtvoval, kakor Valvazor.

Resnične so po vse tedaj besede, ki jih je pesnik v „Čebelici“ pel tako-le:

„Za Krajno premožen, — za Krajno učen,
Za Krajno ubožen, za Krajno rojen.“

Njegovega peresa, da si je knjigo svojo pisal nemški, ni vodila nemška enostranost; — sin Italijanske rodovine, ki se je po njegovih stricah okoli leta 1530. iz Bergama preselila na Kranjsko, je dobro vedel, da Kranjska dežela ni nemška, — vedel je, da narod njen je slovenski in po veri katoliški; zato izpričujejo njegove bukve na vsaki strani vernega sina vojvodine Kranjske, kateri na čast je posvetil krasno knjigo, za katero je z našimi Dolenci šel tudi kot stotnik, „Viertelhauptmann“, na vojsko zoper Turka, katerega imenuje „zakletega sovražnika kristjanstva“ (Erbfeind der Christenheit), l. 1683. pa, ko je Turek drugi pot Dunaj oblegal, hitel je Štajarcem na pomoč zoper Bathiany-a in Turka, ter poslavljen bil za hrabrost svojo z zlatimi in srebrnimi svetinjami.

Ko sem jaz leta 1853. začel izdajati „Koledárček slovenski“, ki je objavljal življenjepise za domovino našo zasluženih mož, Valvazorju odločil sem prvo mesto, in že takrat sem posnel iz velike knjige njegove — poleg mnogo družega, kar v životopis njegov spada — tudi nekatere svojnosti naše dežele, marsikatero kratkočasnice iz navad našega naroda onih časov, ko je Valvazor živel, ki je bil v Ljubljani rojen leta 1641., v Krškem pa umrl leta 1693. — 52 let star.

Naj Vam, častita gospôda, danes kaj več tacega zanimivega, zraven pa kratkočasnega povem, kar je pripovedoval Valvazor o svojih Kranjcih in Kranjicah pred 200 leti, — o čemur mi je moj prijatelj gosp. Radič tudi marsikatero črtico podal.

Slovence, ki so se po Valvazorjevih mislih okoli leta 548. po Krist. rojstvu kot deveti narod — kakor pravi — naselili na Kranjskem, katero je ločil v 5 delov: v Gorensko, Dolensko, Metliško, Notranjsko in Istersko stran — Slovence — pravim — imenuje Valvazor „močne korenjake“ — in zakaj? zato — pravi — „ker sta jim bob in cizara bila najljubša jed.“ Ranjki gosp. Fidel Trpinec mi je večkrat pripovedoval, kako priljubljena je bila cizara še v mladih letih njegovih, o kateri pa dandanes ni skoro sledú več.

O Krasu piše Valvazor, da se na njem nič ne vidi nego golo skalovje, in da se v teh krajih „več ljudi kot sadú rodi“; živino in vino imajo Kraševci dobro; njih kruh pa je tako pust kakor Holandski. — V jerhastih žakljih (mehovih) so nosili olje v tuje kraje na prodaj, posebno pozimi. „Če s takim mehom tudi pade na skalnati poti — pravi Valvazor — ne trpi ne meh ne Kraševci nobene škode.“ Narejali so si pa

take žaklje tako, da so kar celega kozliča ali jarčka na meh odrli. —

O naših Gorenjih pripoveduje, da so tako živi za ples, da „se jim peté celo leto ne spočijejo.“

Kako se je Kranjec, kedár je prišel h kakemu gospodu, mu poklonil? — Obe koleni — pravi Valvazor — je nekoliko vklonil, potem se poklonil z vsem životom, ob poklonu se je na prsi potrkal z desno roko!

Vipavci — piše Valvazor — imajo ob žegnanji ali „opasivnih nedeljah“ — kakor jim na Pivki pravijo — tak poseben ples, ki se nikjer drugod ne vidi. Duhovnik prodá neoženjenemu fantu prvi ples, ta pa prodá drugima dvema fantoma dva plesa, — to so plesovodji. Zdaj pleše prvi, za njim drugi, za drugim tretji. Ko so tako ti trije odplesali, začnó iznova ples, pa tako, da zdaj zadnji pleše, ki je poprej prvi plesal, in tako po vrsti se ponavlja teh 3 plesavcev ples. Potem še le smejo začeti plesati drugi, — nobeden pa ne sme svoje plesalke z drugo premeniti. Po dokončanem plesu stopijo oni 3 fantje plesovodje, ki so prvi plesali, skupaj in se posvetujejo, ali se smejo dekleta spremeniti. In ko plesovodje to sklenejo, začne se ples v istem redu zopet. — To trpi do večernega mraka, ki storí plesu popolnoma konec.

Vinu Dolenskemu veliko hvalo daje Valvazor ter ga imenuje „posebno zdravo vino“, vendar svetuje, „naj se majolika ne vzdigne previsoko in va-njo ne pogleda pregloboko“, da ne razgreje preveč glave pa pivcu nog ne vzame. Najžlahnejša trta — pravi — naredí iz pijanega človeka zverino, kajti „Bachusov voz vlečejo risi in tigri in iz pijanosti nastanejo nagla jeza in krvavi pretepi.“ — To je pač še dandanes žalostna resnica!

Dobro pivo iz pšenice in ovsa (Weizen- und Haber-Bier) so kuhali nekda na Kranjskem; iz same pšenice — pravi Valvazor — edino le v Ljubljani, drugod nikjer; — v Kranji in Tržiču pa so kuhali pivo iz pšenice in ovsa skupaj, ali pa iz ječmena in ovsa. Nikjer drugod, kakor v teh 3 krajih, ni o Valvazorjevem času nobene pivarnice na Kranjskem bilo.

Valvazor pripoveduje, da že leta 1517. se je osnovalo na Kranjskem društvo zmernosti pod imenom „bratovščine sv. Krištofa“. Al ta družba je kmalu prestala, in prav nalašč nasproti njej se je v 17. stoletji osnovala „bratovščina pivcev“ (Trinkorden), kateri znamenje je bil Bachus. Ta bratovščina je pa že za časa Valvazorjevega tako hiral, da je rekel: „Wollte Gott! es wäre überall von solcher übler Gewohnheit kein einziges Tröpflein mehr übrig.“

Še dandanes pekó naše gospodinje potice tako, kakor Valvazor popisuje, da so jih stare mamke Kranjske o božiču pekle. Testó se zvalja — pravi — prav tanko, tako tanko, kakor je papir; na to testó se namaže méd z zrezanimi orehi namešan, potem se trdo vkup zavije, da je kakor hleb kruha, — na gorko dene, da izhaja, in potem v peč vsadí. — Tudi žlahna gospoda in meščani so delali takó potice o božiču. — Če ni bilo medú, so delali samo orehove. Navadne so sicer bile tudi sírove potice, al teh niso delali nikoli o božiču. — „Medena in orehova potica“ in pa „suha klobasa“ sta tedaj starodavna originala Kranjska, katera tudi Nekranjcem še danes dobro dišita.

Popernjak, „mali kruhek“, so znali nekda na grajščinah in v samostanih (kloštrih) ne za prodaj, ampak za dom, tako okusno delati iz pšenične moke, medú, popra, imbra in koriandra, da se Norimberški popernjaki s Kranjskimi po Valvazorjevih besedah nikakor meriti niso mogli.

Zdaj pa nekaj od stare babe namesto neveste!

Te ženitovanjske burke popisuje Valvazor tako-le: Ko je ženin prišel ali se pripeljal po nevesto, da bi šla k poroki, so mu zaprli hišna vrata, kjer je nevesta stanovala. Ko je starešina za ženina zahteval nevesto, so mu porinili staro babe ven. Te pa ni hotel, zato je morala stara babica potepeno odlaziti. Ko starešina vdrugič zahteva nevesto, mu pahnejo še bolj grdo in vso razcapano babúro skozi vrata in to so ponavljali še enekrat z velikimi burkami, dokler ženin ni dobil svoje prave neveste. Menda da ta burka se sem ter tje še nahaja.

Če kmečki fantje vedó, da katero deklè že gré v 30. leto, pa še ne dobí možá, se mora pogoditi s fanti in odkupiti, sicer je móгла ploh vleči. To pa se je godilo tako le: sneli so kaka vrata v hiši, in jih na-njo privezali, da jih je na dan pepelnice vlekla po vasi. — Valvazor graja to navado in jo imenuje „frefelhaft“, ter pravi, naj bi se raji taki mladi „tel-pelni“ sami vpregli v ploh, da niso prišli snubit ubozih pa poštenih deklet. „Denn es wird einer solchen — pravi Valvazor — selbst nicht lieb sein, dass sie sitzen geblieben und die Freywerber ihre Thür vorbeigegangen sein.“

Ob času Valvazorjevem so dekleta na vražo verovala, da, če čarodelni korén neke rastline, ki se cepetec imenuje, pri sebi nosijo, zaljubljeni fantje za njimi letajo. Ta korén pa mora biti korén pravega cepetca, ob pravem času s čarovnimi besedami izkopan, in dekle ga mora pri sebi nositi, da magnetičen postane in potem možke za seboj vleče. — Če se je dekle zmotilo, da ni pravega cepetca dobila, niso fantje za-njo cepetali, ampak konji so za-njo dirjali.

Po takem je podoba, da so že pred 200 in več leti Kranjska dekleta o magnetizmu nekako študirana bila.

Kako so naši kmetje nekdam polhe lovili, popisuje Valvazor jako humoristično, in ilustrira to celó s sliko, katera kaže, kako „hudič polhe pase“. — Radoveden, kako jih lovijo — pravi — sem šel in drugi z menoj, ponoči v neki gozd, kjer so kmetje polhe lovili. Že od daleč smo slišali neko dleskanje in pokanje kakor vozniki pokajo z biči (gajzljami). Ko je na to pokanje cela truma polhov le sem priromala, so kmetje svoje suknje in škornje pred nje vrgli; — polhi so zlezli va-nje, in kmetje so jih pobili. Ljudstvo — pravi Valvazor — ima vražo, da celó hudič ne more polhov iz sukenj in škorenj več spraviti, če so se va-nje poskrili.

O Krških rakih Valvazor marsikaj vé povedati. Na Dunaji je nekdo pri nekem gosposkem obedu pripovedoval, da v Krki na Kranjskem so tako veliki raki, da 5 rakov z raztegnjenimi škarjami ima dolgost velikega moža. Gospoda mu ni tega verjela, zato je pri tej priči po posebnem poslancu naročil Krških rakov iz Kranjskega. Ko so naročeni raki ob svojem času na Dunaj prišli, so se neverni Tomaži čudili Krškim rakom.

Tudi pripoveduje Valvazor, kako v Krki rakom žvižgajo, da jih lovijo, in celó melodijo tega žvižga z notami naznanja.

Na Kranjskem — pravi — je tudi prislovica navadna, ki se glasi: „je šel rakom žvižgat“ ali „bo šel rakom žvižgat“, to hoče reči: „umrl je“, ali pa „umrl bode“.

Kako si je grajščak v Griču svoj grad zidal, pripoveduje Valvazor tako-le: Nek plemenitaž, bivši vojak, je v vasi Grič na Dolenskem kmečko hišo kupil in oklicati dal, da bode na njenem mestu cerkev zidal Materi Božji na čast, zato je sosede prosil, naj mu po-

magajo pri tem kristjanskem delu. Pošteni kmetje so mu verjeli in pomagali pri zidanju kar koli so mogli, vozili les, apno, pesek in kamenje, nadjaje se, da utegne nova cerkev romarska cerkev postati, mamki Božji na čast, njim pa potem tudi na korist. — Ko je bilo vnanje zidovje dozidano, in je grajščak začel notranje zidovje za sôbe svoje zidati, so kmetje začeli debelo gledati in se ustavili delu, rekoč, da jih ni bila volja pomagati k zidanju gradú, ampak le cerkve. Zviti plemenitaž pa se je izgovarjal, da on še nima hiše, mati Božja pa jih ima že veliko; ona bo gotovo njih dobri namen za delo vzela in njihov trud tako povrnila, kakor da bi bili njej sami cerkev zidali. — Ko bi bili na Kranjskem že takrat „Tagblatt“ imeli, gotovo bi bil veliko hvalo pel „modremu“ grajščaku.

Mašna obleka in druga cerkvena oprava z zvonci vred je bila nekdam v cerkvi sv. Miklavža na Gorjancih (Uskokengebirge) tako malo varna, da so jo morali v drugi cerkvi pospraviti, ko je duhovnik odmaševal, pa jo zopet tje prenesti, kedar je bila maša. — To pa se godi — piše šaljivo Valvazor — iz samega „zaupanja“ do Uskokov, da ne bi cerkvene oprave tako dobro pospravili, da ne bi bilo o njej ne sledú ne tirú več, kajti pravi mojstri „uzmaniči“ so Uskoki. Nasproti so pa tako domači v tej cerkvi bili, da so brez strahú in sramú svoje kozé ob hudem vremenu iz paše v to cerkev prignali.

V Ljubljanskem mestnem gozdu „Stadtwald“ je moralo nekdam veliko divjih prascev biti. Valvazor pripoveduje, da je v starih listinah mesta Ljubljanskega našel zapisano, da so pozimi leta 1342. ubili divjega prasca, ki je vagal 7 centov.

Na Limbarski gori — piše Valvazor — sem našel kamne, večje in manjše, onim močno podobne, ki se na otoku Malta nahajajo in jih mineralogi „kačji jezik“ imenujejo. Ljudstvo okoli Moravč o teh kamnih misli, da si hudič na njih svoje kremplje brusi, zato jih „hudičeve kamne“ imenujejo. Čeravno ni misliti — pravi Valvazor — da bi hudič ostanke svojih krempljev puščal v pečinah, vendar ni preveč napačno, „če kačje jezike“ zovejo „hudičeve kremplje“, le to je napačno, da kamnitne „kačje jezike“ imenujejo „hudičeve kremplje“, — mesene „kačje jezike“ morali bi tako imenovati, kajti strupeni gadovi jeziki nekaterih ljudi so pravi „budičevi kremplji“. — Dobro jo je zadel Valvazor.

„Ali si staro devojkó pri rotovžu poljubil“ (hast du die alte Jungfer beim Rathhaus geküsst)? Tako so se radi popraševali v tujih deželah taki popotni rokodelski pomočniki, ki so kedaj v Ljubljani bili. To vprašanje se je opiralo na to, da ste na „rotovžu“ bili dve umetno iz kamna narejeni podobi Adama in Eve. — Podoba Eve je pa morala že o Valvazorjevem času stara štatva biti, sicer bi je ne bili imenovali „alte Jungfer“. Dandanes ni več sledú te imenitne kamnitne „stare jungfrave na rotovžu“, brž ko ne pa jih je še drugod v Ljubljani kaj.

V fari sv. Petra pri Komendi se je obhajala procesija sv. Rešnjega telesa na konjih. Prva sta jezdila dva kmeta z banderoma, za katero čast je bilo med kmeti veliko prepira. Za tema dvema bandernikoma je jezdil duhoven z monstranco, za njim je jezdilo več sto kmetov. Jezdili so okoli polja in na 4 krajih se je sv. Evangelij bral, kamor je še mnogo družega ljudstva privrelo. — Valvazor pravi — da takih procesij na konjih ni videl nikjer drugod na Kranjskem kakor v Komendi.

Kako so nekdam matere smrt zmerjale, ki jim je otroka vzela, popisuje Valvazor tako-le:

Ko otroka nesejo k pogrebu, gre mati tudi za pogrebom in nese otrokovo zibelko na glavi. Ko so otroka zagrebli, začne mati prav na glas smrt zmerjati s takimi psovkami, da bi smrt ušesa bolele, ko bi jih imela in take psovke slišati mōgla. „Ti grda smrt, ti — kriči — si mi otroka vzela, ki bi bil lahko junak postal in nad Turka šel; ker si mi otroka vzela, grdoba ti, požri še zibelko, da si vse zobe nad njo zlomiš!“ Potem pa je vrgla zibelko na grob in skočila na njo, ter jo togotno tako dolgo z nogami teptala, da se je razdrobila na majhne kosce. — Ta navada nam je pač mil dokaz velike matrne ljubezni!

Da veselo končam svoje predavanje, naj še eno smešno povem od mačje godbe. — Da je dandanes tako imenovana „mačja godba“ (Katzenmusik) bila že pred 200 leti znana, to kaže Valvazor v popisu take godbe pod naslovom „spöttische Musik für Witwer und Witwen, welche wieder heirathen“. Če namreč se je vdovec zopet oženil, so se zbrali ponoči pred hišo njegovo vsi sosede s starimi lonci, ponvami, škafi in kotli in razbijali po njih, — eni so žvižgali, drugi trobili v rogove, in kar so koli mogli, so izvlekli skupaj ter so delali hrup in šunder, da je bilo groza — vse to vdovcu na sramoto, da je svojo ženo pozabil in se je vdrugič oženil. In tako so počenjali vsako noč, dokler se ni pogodil s sosedi za en ali dva čebra vina. Ravno tako mačjo godbo (holdselige Musik) je dobila vdova, ki se je vdrugič možila, če se ni odkupila s pol čebrom vina.

Tako, gospōda moja, bi mogel še dalje in dalje iz bukev Valvazorjevih pripovedovati zabavnih povesti, pa se moram umakniti 4. točki nicojšnega besednega programa. Zato sklenem svoje berilo, — sklenem ga v spominu na 15. dne prihodnjega meseca aprila, ko bode 189 let, kar je Valvazor dokončano knjigo deželnim stanovom Kranjskim posvetil, po p. Marku Sisenenthal „nobilis Carniolus“.

Sklenem ga pa z ono slovensko besedo, s katero je Joshef Sisentschelli*) slavil „srečni dan“, kateri je „pripeljal Valvazorjeve bukve“ na svet, in ž njim vred danes iz dna svojega srca zakličem:

„Bukve!

Po u' se deshelah letite

Inu Kranje zhast donesite!

Politične stvari.

Tiskovna postava v državnem zboru.

Zbornica poslancev je obravnavala 9. dne t. m. predruženje tiskovne postave.

Če je katera postava poprave in pregleda potrebna, gotovo je ta, kajti sedanja tišči ne le opozicijske časnike, ampak njeni raztegljivi paragrafi jeli so presedati že celó liberalcem.

Pri razgovoru o načrtu, ki ga je dotični odsek o preuredbi te postave predložil, so padale besede ostre zoper sedanjo tiskovno postavo, še bolj pa zoper to, kako se ta postava zdaj na različnih krajih izpeljuje.

Prvi se je oglasil sam c. kr. državni pravdnik Lienbacher in razkrival špranje sedanje postave, ter konstatiral, da se v zadnjih 5 letih posebno strogo po nji ravna. Posebno je bičal sedaj tako pogosto in pri-

ljubljeno objektivno ravnanje z listi, zoper katero vredniki in lastniki skoro nimajo pomoči.

„Naj vam povem le en slučaj, je rekel v svojem govoru. V časopisu „Salzburger Chronik“ je stal sledeči članek le pet vrst dolg: „Ogled po Avstriji. S cesarskim patentom od 23. dne t. m. je bil deželni zbor razpuščen in pričele so se priprave za nove volitve. Noben pameten človek pa ne misli, da bo s tem stvar le za las boljša. Nezadovoljneje utegne postati Tirolsko ljudstvo, če ga vedno le k volitvam gonijo, a upogniti se nikakor ne dá.“ — To je bil ves zaseženi članek. In kaj mislite, gospōda, so v teh vrstah izvohali? Policija pride in pravi: V teh petih vrstah je dognano hudodelstvo razžaljenja Veličanstva. (Veselost na desni.) Sodnija tega hudodelstva sicer ni našla, pač pa pregrešek po §. 300 kazenske postave, čeravno bi bilo težavno tudi ta pregrešek najti v onih vrstah.“

Ali niso take besede iz ust državnega pravdnika samega najhujša obsodba sedanjega ravnanja z neprijubljenimi listi?

Končal je svoj govor s sledečimi besedami: „Kakor se upije v gozd, tak prihaja odmev nazaj“ — to je star resničen nemšk pregovor. Glasov, ki v gozd upijejo, je sila mnogo, mnogo jih je, ki to počenjajo z močjo, ne brigaje se za ničesar, s surovostjo, ki je nenavadna. Če pa potem, po takih glasovih razdražen, nasprotnik, ki je bil napaden, se v brambo postavi, pravijo: „to je draženje k sovraštvu in zaničevanju.“ Tisti, ki hočejo, da jim odmev iz gozda ne bo neprijazen, naj se najbolj varujejo, da ne bodo v gozd neprijazno upili. Glasovi pa, ki v gozd kriče, so pogostoma vladni (oficijozni) časniki. Tedaj bi bilo zeló želeto, in jaz sem prepričan, da slavna vlada, če svoje oficijozne liste bolje brzdá, kar tudi zamore, tako da se bodo spodobneje obnašali, — bodo tudi njihovi nasprotniki bolj nepristransko pisali, in da, če oficijozni listi vedno hujskanje, zmerjanje in zasramovanje popusté, bo potem tudi nasprotna stran, ki se častno imenuje opozicijska, ravnala bolje in prijazneje, bolj prizanesljivo.“

Da! pravo je zadel poslanec Lienbacher; njegove besede imajo posebno za nas veljavo, kajti koliko slovenskih listov je že policija pobrala zavolj odgovorov nasprotnim časnikom, ki so jih s svojo nesramnostjo na boj klicali!

Ustavoverni poslanec dr. Fux je med drugim rekel: „Konfiskacije so bile do zdaj le dejanja policijske samovoljnosti (Akt der polizeilichen Willkühr), to je, prav zaušnica po državnih postavah vsakemu zagotovljeni pravici, po kateri sme svojo misel z besedo in pismom svobodno izraziti, za kar je tako sam odgovoren. Tudi ne bo mogel nihče tajiti, da se škoda, ki bi se zgodila listu po neopravičeni zasegi, navadno ne dá popraviti, če prav se utegne dobiti od države kaka odškodnina.“

Prav živo pa je naslikal Moravski poslanec dr. Meznik to, kar trpé Česki listi po sedanji tiskovni postavi. „Ne bom preveč rekel — pravi — če tu javno izrečem, da opozicijsko Česko časnikarstvo, vkljub vsem postavam, ki so bile res v brambo časnikarstvu dane, je do današnjega dne v izjemnem stanu. Mi v Avstriji v svobodnem razvoju nismo dospeli še tako daleč, da bi vsi narodi njeni imeli skupna, splošno pripoznana pravna tla, marveč žalibog! resnica je, da se ne deli pravica vsem strankam enakomerno in da se obstoječa postava ne rabi za vse stranke enakomerno. — Naše temeljne državne postave sicer pravijo, da „pred postavo so vsi državljani enaki“, — pač res le pred postavo; pri izvrševanju postave pa je stvar vsa drugačna. Tudi so nam že z neko zvijačnostjo (Spitzfindigkeit) hoteli dokazati, da imamo vsi enake pra-

*) O. J. Sisentschelli u se v Šafařiku po Čopu nahaja sledeča noticija: „Jožef Zizenčelli (l. 1688), ein Edelmann aus Krain, den P. Marcus Sisenenthal nennt, ist uns bloss als Verfasser eines krainischen, dem Werke Valvasor's vorgesetzten Gedichtes bekannt.“